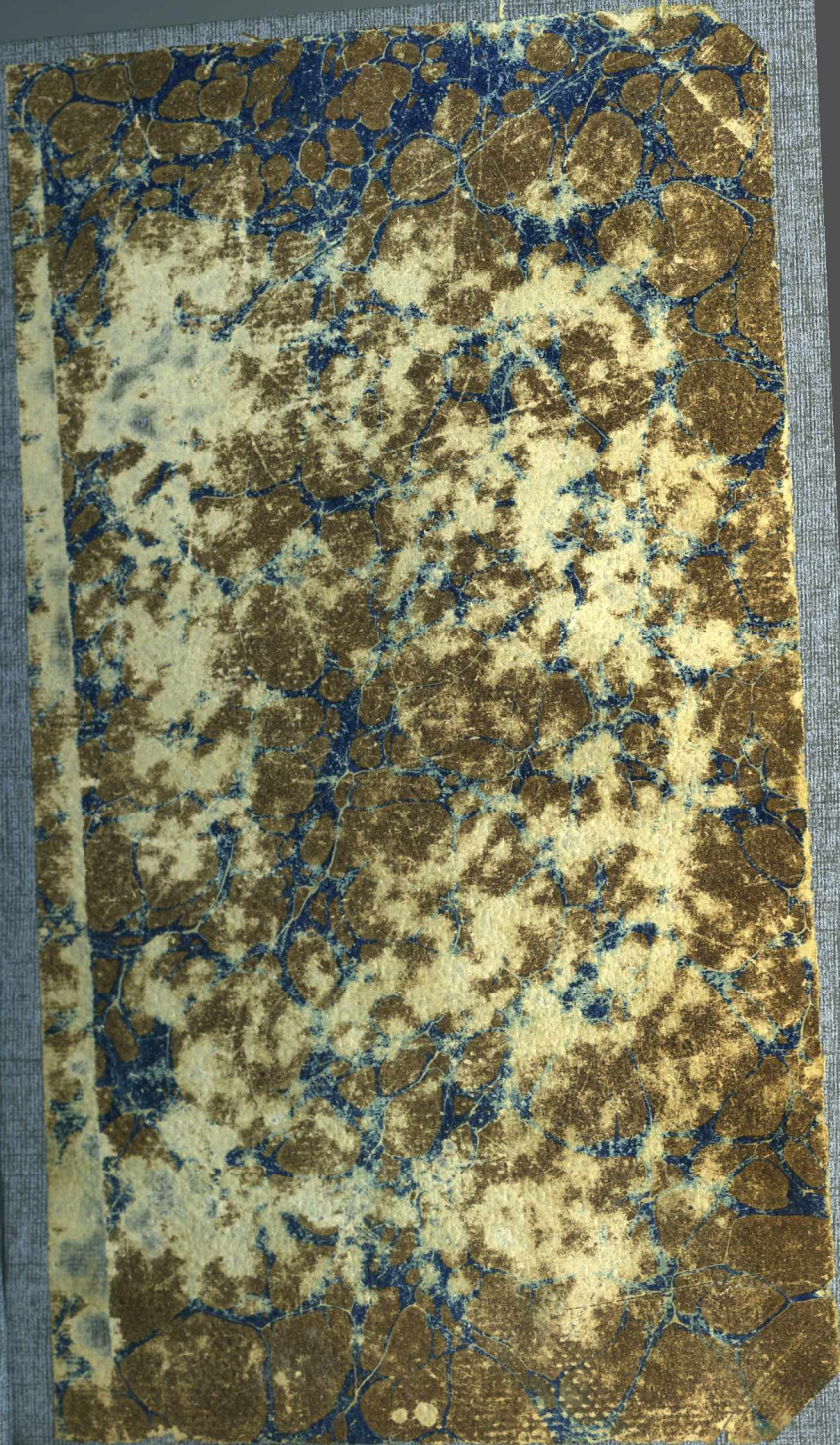


Politikai
röpiratok.

104.



104
819

7.

Dr. BALLATIGÉZA

SOMSSICH PÁL

május 18-dikán tartott beszéde.

Ha valaki e házon kívül, vagy amott nyugoti szomszédaink között azon észrevételt tenné: miért vitatkoznak a magyar képviselők egy tárgyról, mely felett voltaképen érdemileg egy véleményben vannak? — azt felelém neki:

Hajoljon meg egy nemzet előtt, melyek 12 évi sanyargatások után nyílt arczczal, egyenes szóval e nyilvános helyen mondja el szenvedéseit.

Hajoljon meg egy nemzet előtt, mely 12 évi törvénytelenések után még mindig csak törvényességet követel.

Hajoljon meg egy nemzet előtt, mely annyi eltört igazságtalanságokért nem bosszút, hanem csak igazságot követel, — és

hallgassa végig a legnemesebb lelkü, legtisztább érzelmű szónoklatok sorozatát, melyek egymást felváltva, egy szép koszoruban fűzik a jogszerűségnek mindig zöld és hervadhatatlan leveleit, és azt polgári kötelesség érzetével leteszik a haza oltárára.

Ennyit mentségemre, hogy a már sok oldalról kimerített tárgyhöz szólani részemről is bátorkodom. (Halljuk.)

Mielőtt azonban a napi renden lévő kérdéshez szólanék, kettőt kell előrebocsátanom :

1. Meg kell jegyeznem, hogy mind az, mit előadásomban a végrehajtó hatalomra vonatkozólag mondani fogok, mint alkotmányos ember a kormányra kívánom értetni, melynek tagjai hazánk régi, újabb és legújabb törvényei értelmében mindig felelősek, mely felelősségtől még azon külföldiek se menthetők fel, kik Magyarország kormányzásába beleavatkozni merészkedtek.

2. Engedelmet kell kérnem, ha a lefolyt szomorú időkre visszatekintve ismert és már sokszor felhozott tárgyakat fogok ismételni azért, mert mulhatatlanul szükségessnek tartom, egy idegenek által kezelt kormány-
nak irányunkban 12 évek óta tartó igaztalanságokkal tetézt jogtalan eljárását a közvélemény előtt érdeme szerint jellemezni, szükségessnek tartom ezen önkény ellenében a legitimitásnak vagyis jogszerűségnek, mint az állami lét józanon felállítható ezen egyedüli alapjának elvét nyíltan kimondani, és szükségesnek tartom azt, mit indítványozó i. t. képviselőtársunk gyakorlati alkalmazásban hazánkra nézve oly remekül igazolt, egész általánosságában is mint megdönthetetlen igazságot bebizonyítani, és a korlátlan uralomnak mint a jogszerűség ellentétének képtelenségét kimutatni. — Mindenekelőtt pedig szükségesnek tartom saját állásomat is constatirozni, és ebből kiindulva a bécsi státusférfiaknak ezuttal is felmutatni azon véleményegységet, mely alkotmányos alapkérdéseink felett Magyarországon osztatlanul létezik; és

e végre szükségesnek tartom kimutatni azon pártelnevezéseknek érvénytelenségét, melylyel a bécsi publicisták a lefolyt évek alatt bennünket oly kedvtelven gúnyolgattak, és a magyar nemzetet szándékos zavar-támasztás végett ellenséges táborokra felosztani szerettek. — Kitüntetni akarom azt, miként a 48-diki kort megelőzőtt társadalmi kérdések körül kifejtett pártelnevezések azon a téren, melyen ma állunk, nincsen és nem is lehet értelme, pedig nem csak azért, mivel ama kérdések legnagyobb része már a bekövetkezett események folytán megoldatott, hanem főleg azért, mert az, a mitől a nemzet azóta megfosztatott, s a miért azóta epedve küzd, — a mi alakulásuk első pillanatjától kezdve bámulatos egyhangzásban követelnek az ország minden hatóságai, a miért százados szerződések, élő elévülhetlen törvények alapján szavát emelni készül e képviselői kar, szóval az, a mi a mai tanácskozás tárgyát teszi, mind az ama társadalmi kérdések körén kívül és annyira felettük áll, miként a nemzetnek az iránti érzelmeit ugyanazon régi partszinezetek mértékével latolgatni akarni, nagy tévedés és elfogultság volna, ha azt a tapasztalás szándékosnak nem tanusítaná; mert egy kis jóakarat mellett nem volna nehéz belátni, miként a társadalmi, hogy úgy mondjam, házi kérdéseknek megfejtése körül elágozó vélemények akkor, midőn arról van a szó: e hon, melyet mindenik édes hazájának nevez legyen-e vagy ne? Magyarországának függetlensége, területének ép egész mivolta, megóva, fentartva, biztosítva maradandjanak-e jövőre is, vagy pedig csalékony fénynyel kecsegtető idegen mezért bocsáttassanak áruba, hogy velök együtt pusztuljon nevünk, veszszen becsületünk! — mi-

dön arról van szó, hogy ősi alapon nyugvó, korról korra fejlődött, és az 1848-ki törvények által az egész nemzetnek sajátjává vált alkotmányunk a természetes haladás örök törvényének ellenére megtagadtassék, és a kifakadt bimbó, hogy úgy mondjam, kelyhébe erőszakoltassék vissza: — akkor a véleményeknek amolyan elágazása rögtön elnémul, mert az egyik mint másik a veszélytől fenyegetett egésznek segedelmére siet, és többé nem mint párt vagy felekezet, hanem mint nemzet védi igazait, követeli jogait. (Halljuk.)

Tudták és tudják elleneink ezen vélemény egységének lételetét, hiszen tapasztalták 12 évek alatt annak varázserejét, melyet mert megtörni képesek nem voltak, eltagadni törekedtek; — szerencsétlen törekvés, mely míg bennünket sanyargatott, önmagát rongálta meg leginkább. —

E törekvés munkája 12 évi pusztításban tünt fel; pusztításban, mely anyagi és erkölcsi tekintetben egyaránt lerombolt mindent, a mi önkényének útjában állott! — legnagyobb és egy régi örökös monarchiában örökké megfoghatatlan és megbocsáthatatlan bűne azonban az volt, hogy a legitimitásnak Magyarországon eddigelé tisztelt alapjait egyszerűen megvetette, — a historiai jog és hagyományok iránti minden pietást kigúnyolt, — az eddig érvényes, e nemzet 1000 éves életével fejlődött és szorosán összeforrt törvényeket ignorálta, egy tabula rasát improvisálván maga elébe, hogy arra írhasa rá szervező uj szabályait; csaknem mint isten teremteni akarni merészkedett egy uj, eddig nem ismert nemzetet, melyet erkölcsi kapesok hiányában, sőt létező természetes viszonyok ellenére az abszolút hatalom anyagi erejével istápoltt bu-

reaucratiának feszes láncolatával hitt összefűzhetni; úgy szállván szembe az alkotó bölcs rendelkezésével, hogy azt, mit a mindenható összekapcsolt, a gyarló ember szétszaggassa, a mit pedig elválasztott, erőszakosan összeláncolja!

„Coelum ipsum petimus stultitia neque per nostrum patimur scelus iracunda Jovem ponere fulmina“ a római költőnek ezen szavai merőbben reá illenek az ilyen nemcsak a józan okossággal ellenkező, de valóban bűnös merényletre, melynek hősei, midőn az örökös monarchiának egyetlen jogos alapját szétzúzták, elbizakodásoknak monomaniájában nem csak saját keblökben támadható józanabb reflexiókra, de még legtörvényszerűbb, legmérsékeltebb és a haza és törvényes trón iránti legtisztább hűségből fakadó figyelmeztetéseknek felfogására, és státus férfiakhoz illő komoly méltánylására se voltak képesek, s így vesztőknek indultak, mint minden hatalom, mely korlátlan! (Helyes.)

„Neque unquam satis fida potentia ubi nimia est“ rajtok e classikus mondat merőben beteljesedett; mert midőn 10 évi borzasztó munkájoknak sikere felett diadalt véltek ünnepelhetni; építményeik, mint kártyavár dőledezett szét lábaik alatt!

Ezen szerencsétlen és a régi despotismus koraira emlékezhető gyászos időkben meghiusult minden hazafias törekvés, elhangzott minden jó szándékkal figyelmeztető szó! és míg törvényes ítélet nélkül elhullottak, vagy börtönben sorvadtak, vagy mint száműzöttek sinlődtek számtalan áldozatok, addig azok, kik Magyarországnak és a magyar királynak legitim jogairól és ezeken alapuló törvényeinknek szentségéről mertek itthon meg-

emlékezni, e mondva csinált új állam ellenségeinek tekintettek, s mint veszélyesek a szabad embert sértő, lealacsonyító és zaklató rendőrségi felügyelet alá helyeztettek! e korról is elmondhatjuk Tacitussal:

„A misso per inquisitiones loquendi audiendique commercio, memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si ita in nostra potestate esset oblivisci quam tacere“; de mivel nincs úgy hatalmunkban feledni, mint hallgatni, lehetetlen meg nem emlékeznünk azon vakmerő önhiúségről, azon gőgös elbizakodásról, melylyel az akkori bécsi urak megkezdett törvénytelen munkájokat minden tekintet nélkül folytatták mind addig, míg a birodalom anyagi erejét ki nem merítették! — és midőn ez megtörtént, és az anyagi alap, melyre kizárólag támaszkodtak ingadozni kezdett, elijedtek az ön magok által felidezett nehézségek előtt, s gyáván hátráltak a térről, melyet magok választottak, s melyen míg birtak — oly felfuvalkodtan uralogtak, elbujtak, hogy gyengén fejezzem ki magamat: azon felelőség elöl, melyet a kormány jólelkű embere mindig kész elvállalni; de a melylyel egy alkotmányos monarchiában — hol a fejedelem személye szent és sérthetetlen, s mint ilyen a felelet terhén felül áll, kiválólag tartozik, elhagyták, miután vészebe döntötték urokat, kinek, míg lehetett hatalom palástjával szerettek takarodozgatni, s gazdag dodátiókkal ellátva, biztos elvonultságból cinicus önzéssel szemlélgetik azon sok szerencsétlenséget, melyet okoztak, s azon roppant zavart, melyből a kihatolásnak kétes munkáját mások vállaira kerítették.

Soha kormány az alkotmányos

monarchia elvét így nem compromittálta!!! (Ugy van.)

Mindezeket csak azért érintettem meg, mert mielőtt a napi renden lévő kérdéshez szolanék, szükségesnek tartottam a multakra visszapillantva, tisztán előállítani helyzetünket s annak nehézségeit, azon nehézségeket, melyeket mások okoztak, növeltek és halmoztak oly magosságra, melyen azután tulhatolni képesek nem voltak, szükségesnek tartottam ez által igazolni magunkat a közvélemény előtt, miként nem mi bennünk a hiba, hogy e labirintból, melybe mások sodortak, úgy mint forrón ohajtanók, rögtön ki nem vergődhetünk, és hogy ily viszonyok között nem oly hamar mutatkozik azon ösvény, melyen haladva a törvényes alapot revindicálni remélhessük.

De épen azért, ha a multaknak szomorú eseményeit nézetem szerint helyén volt áttekinteni, hogy jelen helyzetünk s annak nehézségei inkább kiderüljenek, nem lesz talán helytelen a jelennek viszonyait s nehézségeinek okait is bővebben vizsgálgatnunk hogy kitűnjék, miként a még folyvást fenálló, sőt fájdalom időnként újból felmerülő nehézségeknek forrása, és azon akadályok melyeknek elhárítása nélkül nem lehet kilátás a kibékülésre, nem mi belőlünk fakad, nem mi tőlünk függ!

Ugy mondám és szándékosan mondám: a kibékülésre; mert azok után mik 12 évek alatt történtek, a visszaállított és igaz lélekkel elfogadott törvényes alapon kibékülnünk lehet, sőt kívánatos; de addig míg ezen alap helyreállitva s kellőleg biztositva nincsen, egyezkedni vagy épen alkudni lehetetlen.

Bölcsen mondá indítványozó igen tisztelt képviselő társunk miként lefolyt alkotmányos

életünkben kormány és nemzet között a törvényeknek értelmezése felett voltak koronként eltérő nézetek, ezuttal azonban létező alaptörvényeink tagadtatnak meg, — akkor értekezni, az értekezés folytán, az elágazó véleményeket a közösen elismert alapon kiegyenlíteni, tehát egyezkedni lehetett; — most, midőn alkotmányunk sarkalatos jogaitól fosztattunk meg, mindenekelőtt magát az alapot kell visszakövetelnünk!

Lajtán túl azonban fájdalom még mindig másként gondolkoznak! ott azon szerencsétlen törekedés, mely az egész birodalomra nézve közössé és szinte legyőzhetlenné vált veszélyeket negédes önhitséggel idézte elő, még ma sincs feladva, mert daczára a történetek felett bánatot mutató közlekedéseknek, csak ismét oly módon horgásznak reánk, hogy Isten és világ előtt bennünket ketségtelenül illető alkotmányos jogainak legjelentékenyebb részét barátság és közösség ürügye alatt önként kezökbe szolgáltatassuk.

Igaz, hogy oct. 20-án új zászló tűzetett ki, s azóta az intézmények is új és olyan alakot kezdettek magokra ölteni, melyek némileg az alkotmányosságnak színét viselik — lehet, hogy ezen fordulat a régtől óta osztatlan hatalommal kormányzott, s pusztá engedményekhez szoktatott tartományok előtt valóban mint örvendetes látvány tűnhetik fel, — ám de a magyar nemzet ősi időktől fogva egyedül szabad egyezkedés útján, s ön keblében alakult szerződésekre fektette állami sorsát, s ebben szinte ezer évek óta úgy beleilleszkedett, miként az egyoldalú bár mely kecsegtető engedményezés előtte örökre érthetetlen marad, miután magát az állam- s tulajdon te-

rületén nem bérencznek vagy szolgának, hanem tulajdonos házi gazdának s mint ilyent kiegészítő jogos tagnak tekinti.

És ime ez az első akadály melynél mindjárt kezdetben kétfelé válik dolgunk; miután a bécsi kormányzók saját nézpontokból tekintvén minket is, nem fogadják el azon alapot, melyre állami helyzetünk egész súlyával támaszkodunk, s melyből egyedül lehet és kell a mi helyzetünket megbírálni, miután nem találkozik nemzeti intézményeink között csak egy is, melynek szövetén a szabad szerződés éltető gyökerének szálai át ne vonulnának.

Soha a magyar nemzet oda nem tévelygett, hogy az államban valamely határtalan hatalmat próbáljon maga felibe állítani, melynek eszét, meggyőződését és szive minden vágyait, szóval egész személyét és összes vagyónát önkényére általengedje; mert egyszerű józan és természetes belátásánál fogva az államot mindig mint emberi institutiót tekintette, mely mulékony és gyarló lények között és általuk — a polgári társaság alakítása, védelme és lehető felvirágoztatása végett keletkezik; — abszolút hatalmat, tehát ha szinte akarna is benne józanon és állandón nem alapíthat senki, miután mulandó és minden tekintetben korlátolt elemekből valami határtalant alakítani akarni bálványemeléssel azonos képtelenség lenne. —

De azért nálanál senki jobban nem tiszteli, hivebben nem szolgálja törvényes királyát, mint ezt áldozatkészséggel és hív ragaszkodással annyiszor tanusította, habár a hatalmat, mely tiszteletet gerjeszt és végképen kötelez, nem az álfényben vagy erőszakra hivatkozó önkényben, hanem inkább tulajdon alkotmányos szerződéseiben, és azon szent kö-

zösségben keresi és találja fel, melyet a társadalom keletkezéskor fekvő érdekegység elutasíthatlanul igényel; ez szüli előtte a legitimitást vagyis jogszerűséget ama sértést nem tűrő szentséget az államban, mely a fejedelmet és népet mint illető feleket egymás irányában kölcsönösen kötelezi, azontul pedig üres hanggá s értelemnélküli szóvá silányul, mihelyt az az uralkodó fél irányában kizárólag, és csak annak számára követeltetik; mert kötelezettség az államban egymásra kölcsönösen ható viszonyosság nélkül nem képzelhető.

Lajtán tul ellenkezőleg áll a dolog, ott a hatalomkezelők azon számos és nevezetes országokat, melyek a birodalomnak azon részét képezik, jogaik élvezetéből lassanként kiforgatták, s most vak engedelmességet követelve, az absolutismusnak költött fogalmára, mint alapra hivatkoznak, holott arra mint csak képzelődésben létező elvont fogalomra nem hogy államot, de épen semmi valót se lehet állandón építeni; mert az államban, mely nem képzelet, hanem létező valóság, melynek terén tehát minden felállított és működő erőnek eredetét kimutatni, és alapját igazolni szükséges, — az abstractio üres fogalmára támasztani semmit se lehet; — a hódítás és ennek erejéveli uralkodás pedig, melyekre az absolutismus tanait, mint anyagi alapra fektetni törekszik, amellet, hogy változó, még a jogvédelmet feltételező társadalom primitiv követeléseivel is nyílt ellenkezésben áll, ennél fogva semmi jogos és erkölcsileg kötelező feltételeknek alapjául nem szolgálhat.

Meglehet, hogy a bécsi kormányférfiak — kik ezen alaphoz még mindig ugy annyira ragaszkodnak, hogy még jelen helyzetüknek szorongattatásai között is csak a hatalomnak teljességéből és kegyelemként osztogatják

engedményezéseiket; — meg lehet mondani, hogy saját körökben ideiglenesen legalább némi elismeréssel vagy épen hálával is fognak találkozni; — nálunk azonban, hol a jogszerűségnek elvei már régóta megállapítva, és százados békekötésekben, szerződészekben és alaptörvényekben már formulázva is vannak, hol tehát az engedményezésnek már csak szándéka is a létező és el nem évült alapnak merőbbeni megtagadásával ugyanazonos, ezen egyoldalú ingatag adományok, melyek szokott gyakorlat szerint bármikor is visszavehetők vagy megváltoztathatók, semmi állami becsesél nem bírhatnak; miután szerződési alapelvek hibáztatván, bennök a viszonyos kötelezettségek kapcsát is hiában keressük, s azért reánk nézve csak mint a legitimitásnak megannyi ellentételei tűnnek fel.

Ezekből eléggé érthető azon osztatlan vélemény-egység, mely Magyarországszerte az október 20-iki manifestum és a február 26-iki rendelet irányában egyhangulag nyilatkozott, — ezekből meggyőződhetnek az uralkodó hatalmat környező kormányférfiak arról is, miként ezen, hogy úgy mondjam, ösztönszerűleg nyilvánult közvélemény, nálunk nemcsak a természetes igazságban, hanem főképen azon positiv jogszerűségben talál kezelhető alapokra, mely Magyarországnak alkotmányos viszonyait századok óta szabályozta!

Egy hódító megvetheti, ha tetszik, ignorálhatja ezen alapokat, és kizárólag anyagi erejére támaszkodva, ephemer uralkodásának örömeiben gyönyörködhetik; miután a tulajdonos erőnek engedni minden kénytelen, ámde annak, ki Magyarországnak királyi trónjára törvény szerint hivatva van, annak ezen ala-

pokat nemcsak elismerni, de egész teljességében el is kell fogadnia, mielőtt Sz. István koronáját a nemzet egyetértésével fejére — feltétetheti!

A bécsi kormányférfiak a hódító hatalom anyagi erejével 12 évek alatt különféle kísérleteket tettek, — kísérleteik szerencsétlenek voltak mind, — munkájuk eredménye veszélyt hozott az összes birodalomra!

Hogy ilynemű kísérletekkel továbbá felhagyjanak az exigentiák tudománya, a józan politika is parancsolja! — parancsolja főleg a mostani válságos időkben, hogy meghajoljanak a legitimitás vagyis józanszerűség előtt, mely az államnak, mint a társadalom postulatumának felállítható egyedüli okszerű alapja; — mindenekelőtt pedig parancsolja azt, hogy felhagyjanak a képtelenséggel, melylyel túllünk azt követelik, hogy Magyarországnak századokon keresztül kipróbált, s annyi vész és viszályok között, helyt állt alkotmányát költött alapokra fektetett ábrándokért feláldozzuk.

Ily tévelygő politika ellen a magyar nemzet osztatlanul tiltakozik, és ennek ellenében jogszerű alkotmányát egy szóval lélekkel követeli. (Helyeslés.)

Nehéz és aggasztó körülményeink közepette ezen egység egyetlen vigasztalásunk; azon öntudat, hogy nézeteink érdemileg nem különböznek, legalaposabb reményünk; és jó lesz megjegyezni bécsi elleneinknek, miként azon néma egyetértés, mely 12 sanyaru évek alatt mint egy láthatatlan varázserő tiltakozott az abszolút kormány eljárásai ellen, — most ugyanazon egységben nyilatkozik Magyarország alkotmányos jogai mellett, és ismét azon osztatlan egységben til-

takozik minden octroyált experimentatiók ellen; — jó lesz továbbá bécsi elleneinknek — nehogy illusiókban ringassák magokat — megjegyezni azt is, miként ezen egység erejét irányokban nem gyengitené még az sem, ha ily rendkívüli körülmények között, és hogy úgy mondjam, abnormis helyzetünkben, — igazaink és alkotmányos törvényeink érvényesítésének módjában különböznénk is; mert miután nem abban különbözünk, hogy mit, hanem legfeljebb abban térnek el nézeteink, hogy miként revindicáljuk azt, mitől erőszakkal megfosztattunk; elvégre hazafiui buzgóságunk mindig találkozni fog azon a téren, melyen a gondviselés által kiszabott körön belül — mint hinni szeretem — hatásunkat megsemmisíteni nem lehet!

E tér a legitimitás, a józanszerűség tere, melyet a hatalom emberei épen azért tapodtak el vakbuzgóságukban, mert belátták, miként azon Magyarország diadalnapja okvetlen virulni fog.

E térre lépni, ennek ösvényein haladni azonban ma még nincs a mi hatalmunkban, mert bár a létező akadályok elhárítását jogosan követeljük, mégis ennek teljesítése ez idő szerint az uralkodó hatalomtól függ; melyre, daczára azon roppant veszedelmeknek, melyekbe beledöntötte, még mindég tulnyomó és Magyarország irányában jogtalan befolyást gyakorol a bécsi politica.

És ime ez oka minden bajainknak, minden nehézségeinknek, ez oka hatósági életünk még mindig törvénytelen korlátoktól akadályozott elégtelen működéseinek, ez oka, hogy maga ezen képviselőház saját tökéletlenségének érzetében kezdetben mindjárt annyi akadályokkal találkozik, ez oka azon országszerte

kétes állapotnak, mely, hogy ily törvénytelen viszonyok között nagyobb zavarokban nem mutatkozik, a nemzet jó akaratának s józanságának kétségtelen bizonytsága!

Soha nemzet a tényleg uralkodó hatalom irányában magát szebben, nyiltabban nem viselte! méltóságteljes nyugalommal tűrte sa nyargatásait, őszinteséggel válaszolt felhívásaira, s még elnyomatása alatt sem hazudott rokonszenvet, mit nem érezhetett; az első fejedelmi szóra, mely hozzáintézett, mindenre a mi jogszerű és törvényes késznek nyilatkozott.

Nem kívánt többet, mint ősi alkotmányát, úgy mint azt a 48-iki törvények kiterjesztették, de nem is elégedhetett meg kevesebbel, mint ezen alappal, melyet mint törvényest megtagadni erkölcsi lehetetlenség volt.

Ezen alapon alakultak a megyék, nyiltan kijelentvén, miként hatóságukat semmi más, bár honnan eredő szabályok szerint nem fogják gyakorolni, ez nyilt és becsületes szó volt, melyet megértett mindenki, megérthettek az uralkodó hatalmat környező férfiak is, és ha nem helyeselték, azt meggátolni, eltiltani hatalmukban lett volna; ha ezt teszik nem törvényesen, de legalább őszintén járnak el, míg ellenkezőleg, midőn a megyéknek ilyen alakulását nem csak nem gátolták, de jelen volt organumaik által abban szinte beleegyezni látszattak, nincs természetesebb, mint hogy azt hitte mindenki, miként a bécsi nehézségeknek legyőzésére segítőleg fog hatni néhány nyomatékossabb nyilatkozatnak felterjesztése, melyeket a felsőbb körökben más téren, és más eszközökkel — — de ugyanazon célra működő hazánkfiai magok igazolására felhasználhatandnak.

Egyébiránt, bár miként legyen a dolog,

annyi bizonyos, hogy a magyar nemzet a 48-ki törvények elveihez határozottan ragaszkodik, ezek szerint alakította hatóságait, ezek értelmében választotta meg s küldötte ide képviselőit, e képviselői kar tehát az egész nemzettel jönne ellentétbe, ha más, vagy ezzel épen ellenkező kiindulási pontot választana, — ez így állván.

Az uralkodó hatalom körül álló kormányférfiaknak vagy el kell fogadni a nemzetnek ezen jogszerű követelését, vagy folytatni továbbra is Magyarországon a kizárólag anyagi hatalomra támaszkodó abszolút uralkodást, — egy harmadik valami lehetetlen. — (Ugy van.)

De ha az abszolút uralom szomorú következései, annak tarthatatlanságát 12 évek alatt bebizonyították, úgy nem marad egyéb hátra, mint a nemzet kívánatával ugyanazonos jogszerű alkotmányos rendszert helyre állítani!

Minden késedelmezés e részben új benyodalmakat és ezekből fejlődő új nehézségeket fog támasztani, melyek a sybilla-könyveire emlékeztetnek, melyekből a kibontakozás naponta nehezebb feladás leend.

Helyzetünket e részben remekül ecsetelte indítványozó i. t. követtársunk indítványában, melyet én egész teéjedelmében pártolok, — nem hiányzik semmi a mit független önállásunk tekintetéből revindicálnunk kell, benfoglaltatik minden, a mit annak alapján követelnünk okvetetlen szükséges, meg van érintve sok, a mit még ezek felett megemlitenünk kívánatos, de nincs benne semmi — és szerintem ebben rejlik legnagyobb bölcsesége — nincs benne semmi helyzetünkön túltörő, a mit felhozni talán nem volna célravezető, érdeme ellen nem is tétetik úgy látom kifogás, csak formájára nézve nyilvánultak eltérő nézetek;

részemről ezen ünnepélyes pillanatban, midőn az oly régóta elnyomott haza igazaiért először emelünk e helyen szót, minden polemiát kerülni szeretnék; hiszen nem parlamentarizmus, nem retorikai supremátia, vagy pártgyőzelem az, a miért most tanácskozunk; a cél, melyre törekszünk, közös és szent, a hazát megmenteni és annak alkotmányát visszaszerezni feladásunk! — ily nagy feladás megoldásánál az aggódó óvatosság tekintetét érdemel, és én kérem a képviselő karnak azon tekintélyes részét, mely a szokott felirási utat, mellőzve, egy határozatban kíváná érzelmeit letenni, engedjen hazafiúi aggodásunknak, melynélfogva mi az első lépést szokott uton óhajtjuk megindítani, hiszen a felirás elveket nem veszélyeztet, egy olyan felirás, mely nem ismer el senkit, nem ismer el semmit, csak alkotmányos igazainkat követeli vissza attól, ki a tényleges hatalomnak ura, egy ilyen felirás elveket nem veszélyeztet; még ami aggodalmainkat megnyugtató, és ha sikere nem lesz, nem gátolná a képviselői kart, hogy a körülményekhez képest, akár határozatban legyen, akár egy nyilatkozatban kikiáltsa mind azt, ami az igazság és jogszerűség értelmében elvitázhatatlan sajátunk.

Nincs könnyebb, mint az igazságot védeni, nincs nehezebb, mint az igazságot megvédeni, legnehezebb pedig az igazság diadalát biztosítani, győzelmét állandóvá tenni.

Ezen nehéz feladat megoldása e képviselői házra, mint az ország gyűlésének kiegészítő részére egész súlyával nehezedett! — mi nekünk hazánk alkotmányát nem csak megmenteni, de annak jövőjét biztosítani is kötelességünk! mentsen Isten egy oly diadaltól, mely szent István birodalmának jövőjét nem bizto-

sitaná, mentsen Isten egy ephemer győzelemtől, melyre ismét egy 10 évi szolgaság következnék, egy szolgaság, mely alatt régi embereink elhalnának, ifjaink pedig mint egészben járatlanok, az alkotmány ismeretlen ösvénein tévováznának.

Mi rajtunk valóban nagy felelet terhe fekszik, az élő korosztály részét kéri az alkotmányból, a ránk szállott, de elveszett ezen ősi örökségből; a jövődőség az elidegeníthetelen hit bizománynak hív megőrzését, és fogyatkozás nélküli reászállítását várja, követeli, és egyik se fog megelégedni mentegetődzéseinkkel, vagy jó szándékunkkal, hanem csak úgy ment fel bennünket, ha feladásunkat szerencsével oldtuk meg, ha irányokbani kötelességünket sikerrel teljesítettük, ami bár egészben tőlünk nem függ, egyrészben mégis okos eljárásunktól és ovatosságunktól feltételeztetik.

Ugyanazért kísértjük meg a törvényes eszközöket egymásután mind, ne mondhasssa senki, hogy akár tulbuzgóságunkkal, akár hirtelenkedéssel elmulasztottuk azoknak bármelyikét is, és ha a legtisztább szándéku törekvéseink mégis meghiusulnának, nyugodtabb lelkiismerettel várhatjuk, türhetjük el azt, mit a jövődó titka számunkra feltartott.

Most még beszédem sorozatától eltérve, legyen szabad két tárgyat fölemlítenem, melyekről az itt elmondottak, mint egyéni nézetek tüntek fel, s e két tárgy: a concordatum, és Horvátország ügye.

Én úgy hiszem uraim, hogy maguk a felszólalók nem úgy akarták érteni, mint mi, kik azt hallottuk, felfogtuk. Én római katolikus vagyok, s megvallom, mint ilyen, soha nem találtam, hogy vallási érzelmem polgári kötelességeimmel összeütközésbe jött volna. De

ha azon szerződés, melyet a birodalmi kormány concordatum név alatt kötött Magyarországra nézve, törvényesen kötelező volna: úgy meglehet, hogy vallásos érzelmem polgári kötelességeimmel összetütközhetnék. Ámde azon kötés Magyarországot nem kötelezi, azon kötés Magyarországra nézve nem létezik, mert az nem a koronás magyar király által kötöttetett, s az ország gyűlése által nem sanctionáltatott. (Nagy tetszés és éljenzés.)

A mi Horvátországot illeti, tudom azt, hogy Horvátországnak Magyarországhozí viszonyait írott törvények szabályozzák; de tudom azt is, hogy olyan időben élünk, melyben a nemzetiségeket erőszakolni nem lehet. És én a véleményben vagyok, hogy Horvátországgal újból egyezkedni fogunk, mindig fentartván számukra alkotmányunkban egy tiszta lapot; de soha az erőszakolás, vagy szemrehányás terére nem lépünk. (Tetszés. Éljenzés. Tapsolás.)

Most még csak egy pár szót bécsi elleneinkhez, ők minket örülteknek neveznek?! Szomorú állapot, melyben az igazság követelése, törvény és szerződések köteles tisztelete örültséggel ugyanazonosnak tartatik; de én azt kérdem tőlük, mik voltak azok, kik a 300 éveken át Európában első rangú hatalmak sorában fenállott birodalmat, ennyi bajok, ily roppant szerencsétlenségekbe süllyesztették, — mik voltak azok, kik e 300 évek alatt fenállott nagy hatalmasságnak jogszerű alapjait szétszorták és e kipróbált erősségeket ábrándozó képzelődéseiknek erőszakos absurditásaival pótolhatni hitték? mik voltak azok, kik egy évtized alatt másfélezermillióval szaporították az állam adósságait? mik voltak azok, kik Európa legbátrabb, legvitézebb, leg-

ügyesebb hadseregeinek egyikét a csatatéren gaz intézkedéseik által feláldozták? ezek, ha űrültek nem, úgy gonoszak voltak! (Nagy éljenzés.)

Menjenek epulyák, kik bennünket, midőn az igazság és szent jogért emelünk szót, így káromolnak, és az anyagi érdekek önzéstelt fészkeből, ha birnak, emelkedjenek ki egy kissé magasztosabb nézponatok színvonalára, és hajoljanak meg a régi antique bölcsesség felsőbbbsége előtt, melyről a római historikus azt mondja: „Profecto majorsapientia in illis fuit quietam parvis opibus tantum Imperium condidere, quam in nobis, qui ea bene porta vix conservamus.“

Államokat, alkotmányokat mától holnapra mondva csinálni vagy csináltatni nem lehet, ezeket isten a nemzetek életével lassanként fejleszti, isten művét akadályozni vagy erőszakolni akarni, ez igazán az őrjöngés vagy még ennél rosszabb gonoszság! (Szünni nem akaró éljenzés.)



